

PAKARKLIS POVILAS

Istorikas, teisininkas, pedagogas **Povilas Pakarklis** gimė 1902 m. 10/23 Smilgių kaime, Kupiškio valsčiuje. Kupiškyje baigė liaudies mokyklą, 1917–1919 m. mokėsi Kupiškio progimnazijoje, 1919–1923 m. Panevėžio gimnazijoje. 1923–1927 m. studijavo Lietuvos universiteto Teologijos-filosofijos fakulteto Istorijos skyriuje, nuo 1926 m. klausė ir Teisių fakulteto paskaitų. Priklausė ateitininkų sąjungai, bendradarbiavo blaivininkų žurnale „Santūra“, 1926–1927 m. redagavo Lietuvių katalikų blaivybės draugijos leidinį „Sargyba“. Nuo 1927 m. Tauragės mokytojų seminarijos mokytojas. 1928 m. jam pripažintas aukštesniosios mokyklos mokytojo vardas. Nuo 1928 m. Panevėžio mokytojų seminarijos mokytojas, dėstė lietuvių kalbą žydų mergaičių gimnazijoje. Už ryšius su voldemarininkais 1930 m. buvo atleistas iš Panevėžio mokytojų seminarijos. 1930 m. vasarą lankėsi Vokietijoje, Šveicarijoje, Italijoje, klausė paskaitų Miuncheno universitete, parašė pamfletą „Ar p. Smetona jaunimui pavyzdys?“. Už šią politinę kritiką kurį laiką kalintas Kauno sunkių darbų kalėjime. Po kalėjimo prasidėjo P. Pakarklio „kairėjimas“. Apsigyvenęs Pašepečio vienkiemyje, bendradarbiavo liaudininkų laikraštyje „Lietuvos žinios“, liberaliame žurnale „Vaga“, 1931 m. tapo vienu iš Laisvamanių etinės kultūros draugijos Kupiškio skyriaus steigėjų. 1932–1933 m. atliko karo prievolę, už atsisakymą eiti į bažnyčią baustas „stovėjimu po šautuvu“. 1934 m. Vytauto Didžiojo universitete apgynė diplominį darbą „Šv. Augustino teisės filosofija“ ir įgijo teisininko kvalifikaciją. 1934–1935 m. Apeliacinių rūmų sekretoriaus padėjėjas, 1935–1940 m. Kauno apygardos teismo prokuroro padėjėjas, sekretorius. Šiuo laikotarpiu ėmė ypač domėtis Sovietų Sąjunga, 1939 m. lankėsi TSRS, su P. Cvirka ir L. Gira skaitė paskaitas apie „gerą gyvenimą TSRS“. Pasisakė už civilinę metrikaciją. Nuo 1940 m. buvo marionetinės Liaudies vyriausybės teisingumo ministras, o Lietuvą inkorporavus į TSRS – teisingumo liaudies komisaras (iki 1944). 1940 m. išrinktas į Liaudies seimą, jame pasiūlė priimti deklaraciją dėl LTSR įstojimo į TSRS sudėtį. P. Pakarkliui pasiūlius išrinkta Įgaliotoji delegacija. Vadovavo komisijai, kuri parengė LTSR Konstitucijos projektą, parengė Santuokos ir Metrikų įstatymus, pirmasis LTSR civiliška susituokė Kauno Rotušėje. 1940–1941 m. Vilniaus universitete Teisės fakultete dėstė baudžiamąją teisę ir baudžiamąjį procesą, docentas (1940), Teismų santvarkos katedros vedėjas, profesorius (1941). Kilus karui, pasitraukė į Kazachstaną, 1942 m. buvo mobilizuotas į Raudonąją Armiją, važinėjo po Uzbekiją, pasirūpino, kad Pataškentėje būtų įkurti vaikų namai iš Lietuvos evakuotiems našlaičiams. 1944–1945 m. dėstė Vilniaus universitete, buvo Baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso katedros vedėjas. 1946–1948 m. Lietuvos Mokslų akademijos Istorijos instituto direktorius. Pokario metais organizavo keletą archeologinių ekspedicijų į Mažąją Lietuvą, surado ir parvežė daug svarbių lietuvių kultūrai dokumentų, tarp jų ir K. Donelaičio rankraščius. Už itin aktyvų rūpinimąsi Lietuvos istorijos šaltinių leidyba pašalintas iš pareigų Istorijos institute. 1951 m. apgynė teisės mokslų daktaro disertaciją

„Lietuvių tautos kova prieš popiežių ir Vokiečių ordiną, už savo valstybingumą“. Parašė knygas: „Klaipėdos srities gyventojų tautybė prieš Vokiečių ordino atėjimą (1933), „Vokiečiai prieš Mažąją Lietuvą“ (1935), „Lietuvių vokietinimas Mažojoje Lietuvoje“ (1942), „Kryžiuočių valstybinė santvarka pagrobtose iš lietuvių srityse“ (1944), „Lietuvių kova prieš kalavijuočius“ (1945), „Senoji lietuviška knyga“ (1947), „Kryžiuočių valstybės santvarkos bruožai“ (1948). Iš retų spaudinių sudarė rinkinius „Prūsijos valdžios gromatos, pagraudėnimai ir apsakymai lietuviams valstiečiams“ (1960), „Lietuviški mandatai ir įsakymai Lietuvoje XVI–XVII a.“ (1960). Keletą kartų keitė politines pažiūras, istorijon įėjo kaip vienas iš Lietuvos aneksijos įtvirtinimo organizatorių. Mirė 1955 07 28 Vilniuje.